

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Strategialuonnos olettaa, että olemassa olevat rakenteet tukevat innovaatioiden kaupallistamista ja vientivetoista kasvua. Käytännössä elintarvike- ja ravintolisäalan pk-yrityksiltä ja startupeilta puuttuu tarvittava infrastruktuuri tuotannon käynnistämiseksi ja skaalaamiseksi vientitasolle. Tämä heikentää kannattavuutta ja hidastaa uusien innovaatioiden pääsyä markkinoille.

Tarvitaan kansallinen "Food Innovation Hub" -ratkaisu sekä pilotointi- ja sopimusvalmistusverkosto, jotka tarjoavat kohtuuhintaista, skaalautuvaa kapasiteettia pk-toimijoille.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Suurin vientikasvun este on rakenteellinen: tuotannollinen ramp-up-vaihe (TRL 5–9) puuttuu, eikä pk-yrityksillä ole pääsyä joustavaan sopimusvalmistukseen.

Ehdotukset:

Perustetaan kansallinen Food Innovation Hub tukemaan pilotointia, laadunhallintaa ja vientivalmiutta.

Luodaan kaupallistamissilta, rahoitusinstrumentti, joka yhdistää investointituen, takauksen ja tulosperusteisen kannustimen.

Määritellään vientiprioriteetit: luonnontuotteet, ravintolisät, fermentoidut proteiinit, bioaktiiviset uutteen, puhtaat rasvat.

Kehitetään selkeä vientibrändi ja arvolupaus, jossa "puhdas, turvallinen ja jäljitettävä" konkretisoidaan eri markkinoille.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Huoltovarmuuden tarkastelu keskittyy alkutuotantoon. Jalostavan elintarviketeollisuuden ja ravintolisäsektorin tuotannollinen omavaraisuus on kuitenkin kriittinen osa huoltovarmuutta, jota ei käsitellä riittävästi.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Jalostusasteen tuotantokapasiteetti on keskittynyt harvoihin toimijoihin. Kriisitilanteissa sopimusvalmistajien ja prosessilaitteiden varaosalogistiikka muodostavat riskin.

Ehdotetaan: kotimainen kapasiteetti varautumisen piiriin ja huoltovarmuussopimukset keskeisten tuotantotilojen kanssa.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös erityisprosessien kriittiset materiaalit (kapselointi- ja fermentointiaineet, entsyymit, ravintolisälaatuiset pakkausmateriaalit).

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

-

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Strategia tunnistaa terveellisuuden merkityksen, mutta ei sisällä konkreettisia toimia tieteellisesti todennettujen ruokainnovaatioiden kaupallistamiseksi. Ravitsemus ja terveyshyödyt tulisi liittää selkeämmin innovaatio- ja vientistrategiaan.

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoj

Ehdotetaan kansallisen Food as Medicine -toimintamallin luomista: ravitsemusinnovaatioiden tuki, hyväksyntäprosessi ja julkiset hankintapilotit.

Lisäksi terveysväite- ja novel food -prosesseihin tarvitaan kansallinen neuvontapalvelu ja osarahoitus.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Kehitettävä datalähtöistä läpinäkyvyyttä: alkuperä-, ympäristö- ja ravitsemusvaikutukset standardoidusti kuluttajalle näkyväksi.

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Innovaatioiden kaupallistaminen on strategian keskeinen pullonkaula. Tarvitaan infrastruktuuri ja rahoitus, jotka mahdollistavat TKI-tulosten siirtymisen markkinoille.

Ehdotukset:

Rakennetaan TRL 5–9 -vaiheen tuotannollinen “ramp-up”-kerros (Food Innovation Hub).

Luodaan sandbox-malli, joka mahdollistaa uusien elintarviketeknologioiden kokeilun nopeutetuilla luvilla.

Käynnistetään kaupallistamissilta – yhdistelmäinvestointituki ja takaus – pilotista vientiin.

Kehitetään vientiklusterit ja “One Stop Shop” -malli vientisertifikaatteihin ja lupa-asioihin.

Otetaan käyttöön regulaatio-sandbox ja viranomaisten käsittelyaikojen takuut.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Yleiset huomiot

Kansallinen ruokastrategia on kunnianhimoinen ja laaja-alainen linjaus, joka tavoittelee Suomesta kestävien ruokajärjestelmien ja hyvinvoinnin mallimaata vuoteen 2040 mennessä. Strategian peruslähtökohdat – puhtaus, vastuullisuus, huoltovarmuus ja ravitsemuksellinen laatu, ovat vahvoja ja kansainvälisesti perusteltuja. Kuitenkin strategialuonnos perustuu oletukseen, että olemassa olevat rakenteet ja resurssit tukevat innovaatioiden kaupallistamista ja vientivetoista kasvua, vaikka käytännön edellytykset tähän ovat heikot. Mikäli PK-sektorin ja startuppien vahva innovointikyky halutaan hyödyntää, edellyttää strategian toimeenpanon onnistuminen merkittäviä korjauksia erityisesti tuotannollisten ja kaupallistamisen resurssien osalta.

1. Tuotannolliset resurssit ja infrastruktuuri

Suomesta puuttuu joustava ja kustannustehokas, pk- ja startup-yrityksille soveltuva alihankinta- ja sopimusvalmistusverkosto, joka mahdollistaisi uusien elintarvikeinnovaatioiden pilotoinnin ja tuotannon käynnistämisen ilman raskaita tehdasinvestointeja. Elintarvike- ja ravintolisäalalla vaaditaan usein omaa teknologiaa tai erityisolosuhteita (fermentointi, kuivaus, kapselointi, ravintolisäalaatuinen puhtaus). Näiden tuotantoympäristöjen puute nostaa aloituskustannukset usein niin korkeiksi, että monien innovaatioiden kaupallistaminen siirtyy ulkomaille. Strategian tulisi

tunnistaa ja käsitellä tämä rakenteellinen pullonkaula. Tarvitaan kansallinen 'Food Innovation Hub' – modulaarinen, yhteiskäyttöinen tuotanto- ja pilotointiympäristö, joka tarjoaa sopimusvalmistus- ja testauskapasiteettia vientiin tähtääville yrityksille sekä kanava yhteistyöhön alkutuottajista aina tutkimukseen asti.

2. Kaupallistamisen ja skaalauksen haasteet

Strategialuonnos painottaa TKI-toimintaa, mutta ei riittävästi huomioi tutkimuksen ja kaupallistamisen välistä kuilua. Rahoitus- ja tukijärjestelmä katkeaa liian usein ennen markkinoille pääsyä: Business Finlandin ja ELY-keskusten instrumentit painottuvat tutkimusvaiheeseen, eivät tuotannon ja vientihankkeiden skaalaukseen. Lisäksi vientimarkkinoille pääsy edellyttää usein sertifiointeja, laatujärjestelmiä ja kansainvälisiä hyväksyntäprosesseja, jotka ovat hitaita ja kalliita. Strategiassa tulisi linjata nopeutetut menettelyt ja kansalliset tukirakenteet näiden prosessien läpivientiin, kuten monissa kilpailijamaissa on tehty (esim. Tanska, Alankomaat). Ilman tätä 'kaupallistamissiltaa' vaarana on, että TKI-panostus tuottaa tutkimustuloksia, mutta ei vientikelpoisia tuotteita.

3. Vientistrategia ja priorisointi

Strategia asettaa viennille kasvutavoitteita, mutta ei määrittele riittävän selkeästi, mitkä markkinat, sektorit ja tuoteryhmät ovat kansallisia painopisteitä. Ilman priorisointia resurssit sirpaloituvat ja vaikuttavuus jää hajanaiseksi. Vientistrategian tulisi kohdentaa toimet valittuihin, kilpailuetua hyödyntäviin klustereihin – esimerkiksi luonnontuotteet, funktionaaliset ravintolisät, fermentoidut proteiinit, bioaktiiviset uutteet ja uudet rasvatuotteet – ja rakentaa näille pitkäjänteiset vientiohjelmat. Samalla tarvitaan konkreettinen vientibrändin ja kaupallisen tarinan vahvistaminen. Suomen vahvuudet – puhtaus, turvallisuus, jäljitettävyyden ja luottamus – ovat tunnettuja, mutta niitä ei ole onnistuttu kääntämään kaupallisesti vetoavaksi, markkinakohtaiseksi viestiksi.

4. Sääntely ja lupaprosessit

Strategian visiossa korostetaan ennakoitavaa ja teknologianeutraalia sääntelyä. Käytännössä kuitenkin elintarvike- ja ravintolisälainsäädäntö on pirstaleista ja hidasta, mikä vaikeuttaa uusien teknologioiden ja innovatiivisten tuotteiden markkinoillepääsyä. Strategiassa tulisi sitoutua konkreettisesti sääntely- ja lupaprosessien kehittämiseen, mukaan lukien: nopeutetut pilottiluvat (sandbox-malli), viranomaisten neuvontaresurssien vahvistaminen uusille toimijoille, ja kansallinen tukipalvelu vientisertifiointeihin ja terveystuotteprosesseihin.

5. Kansalliset resurssit suhteessa kilpailijamaihin

Suomen mahdollisuudet, puhdas ympäristö, luotettava ruokajärjestelmä ja korkea osaaminen, ovat todellisia. Ne eivät yksin muodosta vientikilpailuetua, jos tuotantokustannukset ja skaalautuvuus jäävät kilpailijoista jälkeen. Tanskassa, Alankomaissa ja Ruotsissa on rakennettu vuosikymmenten aikana tuotannollisia ja kaupallistamisen ekosysteemejä, joissa tutkimus, pilotointi, sopimusvalmistus ja vientiohjelmat toimivat saumattomasti yhdessä. Suomessa vastaavat rakenteet ovat hajanaisia, eikä strategialuonnos osoita selkeää suunnitelmaa niiden kokoamiseksi.

6. Suositukset strategian täydentämiseksi

1. Rakennetaan kansallinen tuotannollinen "ramp-up" -kerros TKI:n ja teollisen mittakaavan väliin (pilotointi- ja sopimusvalmistusinfrastruktuuri).

2. Uudistetaan rahoitusjärjestelmä siten, että kaupallistamis- ja vientivaiheeseen on tarjolla riskipääomaa, takauksia ja tulosperusteisia tukia.
3. Luodaan nopeutettu sääntelykanava uusille elintarvike- ja ravintolisäinnovaatioille (sandbox ja novel food -tukipalvelu).
4. Määritellään vientiprioriteetit ja fokusklusterit, joihin resurssit kohdennetaan strategisesti.
5. Vahvistetaan kaupallista brändäystä ja vientitarinaa yhteistyössä yritysten, valtion ja markkinointiorganisaatioiden kanssa.

Yhteenveto

Kansallinen ruokastrategia tarjoaa visionäärisen pohjan suomalaisen ruokajärjestelmän kehittämiseksi, mutta sen onnistuminen edellyttää realistista arviointia tuotannollisten ja kaupallistamisen resurssien osalta. Ilman rakenteellisia korjauksia Suomi jää helposti tutkimus- ja kehitysvaiheen maaksi, kun taas kilpailijamaat vievät kaupallistamisen ja arvonnäkökulman. Strategian tulisi siksi kääntyä nykyistä vahvemmin konkreettiseksi teollisuus- ja vientistrategiaksi, joka mahdollistaa innovaatioiden nopean siirtymisen markkinoille, kotimaassa valmistettuna ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä.

Aalto Mika
Gutly Foods Oy